

Fahira Fejzić-Čengić¹

UDK: 551.509:[316.77:621.397.13
551.509:115(497.6)

MEDIJSKO OPISMENJAVANJE ODRASLIH U FUNKCIJI CJELOŽIVOTNOG UČENJA: LOŠA STRANA VREMENSKIH PROGNOZA

- Sažetak -

U našem dobu, masmedijskoj epohi, najjednostavnija i najsloženija znanja i iskustva sve češće prezentiraju ili suoblikuju mladi novinari, mlađi urednici ili relativno mladi vlasnici medija. Stanje mladosti u pravilu korespondira sa još nedovoljno artikuliranim širokim i klasičnim, takoreći knjiškim i neprolaznim znanjima. Također, stanje mladosti koja dominira masmedijskom scenom u našem okruženju ne donosi dovoljno iskustvenog polja, kao važne odrednice dobrog profesionalizma. Dobre informacije, teorijski, nastaju u susretu triju iskustava novinara: iskustva konkretne poruke (događaja) i ranijeg iskustvenog polja te prethodnog nivoa obrazovanja. Kako nadomještati, svaki dan, izostanak nekog od ovih elemenata? Primjer koji ću analizirati je vrlo jednostavan, općepoznat i nadasve bitan u „svijetu života” – pitanje obrade tzv. „prognoza vremena” ili „meteo-informacija”. Postaju bitne, ali i sve više senzacionalne. Za medijsku vjerodostojnost, čak i ovih poruka, neizmjereno su važna klasična i iskustvena znanja, ne samo moderni pogledi „kroz teleskope-satelite”.

Ključne riječi: vremenska prognoza, medijska pismenost, takvim, mjesečeve mijene, smisao prirode.

¹ Prof. dr. Fahira Fejzić-Čengić, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu.
E-mail: fejjiccengicf@fpn.unsa.ba.

Kako socijalni kapital ili javno dobro naših bogatih lokalnih kultura kvalitetno pretočiti u medijalizirani sadržaj svima na korist?

Kako u savremenosti termini i značenja medijske pismenosti osvajaju bez zadržke ne samo svijet stručnjaka i znanstvenika već i svijet prosječnog građanina tako se o kontekstu medijskog opismenjavanja ne može ne govoriti bezmalo svaki dan. Nema sumnje, stajališta sam da nema medijske pismenosti kao općeg dobra, javnog dobra, bez klasične pismenosti. Također, nema medijske pismenosti bez posjedovanja i nakupljanja klasičnih znanja kao integralnih i cjelovitih spoznaja o Postojanju. Znanja su ovdje, u ovom tekstu, shvaćena kao dubinska, klasična, univerzalna, općevrijednosna dostignuća koja je ljudski rod kao vrsta, kao znalački i upućeni subjekt povijesti dosegao. I koja vrijeme i prostor, promjenljive ideje i ideologije ne sputavaju da znače okosnicu življenja. To su sva ona pregnuća koja ljudski duh drže na kvalitetnom okupu i sprečavaju ga da klone i bude doveden u pitanje. Kako je nekoć, sad već možemo reći davne 1993. godine *Dennis*² sjajno konstatirao da je danas svaka medijska nepismenost po duh štetna i otrovna kao što su štetni zagađena voda i hrana po naše fizičko zdravlje (Potter 2011: 32). Loše medijske prezentacije zagađuju našu kulturu. Shvaćenu kao kulturu življenja, kulturu ponašanja, kulturu razumijevanja, kulturu općeg dobra ili javnog dobra. Dakle, dobra za svakoga ko diše, a ljudsko biće je.

Sretno spojiti tradiciju i savremenost

Za ovaj tekst sam se malo više pozabavila time kako danas u većini izgledaju prognoze vremena i koliko su, ako jesu, opće dobro za sve građane koji ih odgledaju, odslušaju ili pročitaju. Slična metodologija promatranja mogla bi se odnositi na velik broj, ako ne i na sve teme koje masmediji medijaliziraju ili jednostavno – medijski prezentiraju. A meteorološka prognoza je naizgled najlakša, najjednostavnija pa i najpotrebnija svakodnevna poruka koja nas se tiče. Vrijeme, kosmos, nebo, zemlja, vode, mora, oceani, rijeke, poplave, vulkani, vjetrovi, oblaci, te tako naizgled jednostavne i podrazumijevajuće činjenice su osnova geografije već u sedmom razredu osnovne škole. Posebice kasnije, kad već završimo srednju školu, potom fakultet, pa magistriramo, pa doktoriramo pa želimo svakoga dana napredovati. Ili, želimo i drugima

2 O jednoj od najčitanijih knjiga cjelovito posvećenoj fenomenu medijske pismenosti, James Potter sakuplja mnoštvo definicija i autora koji su podvodivi pod ovaj atraktivni naziv. No, za potrebe ovoga teksta najzanimljivija je pomalo ekološka definicija medijske pismenosti kao nastavka zdravlja ili bolesti društva, za ovakav tekst preuzela sam upravo definiciju Everettea Dennisa iz 1993. godine (32. strana), *Medijska pismenost*, 2011., Izdavačka kuća Clio, Beograd.

pripomoći u napredovanju i jednostavnom dnevnom trajanju. Šta se ovim jednostavnim artefaktima dogodi kad se nađu na medijskim postavkama? To veoma zanimljivo pitanje i odgovore na njega pokušala sam što slikovitije predočiti u ovome izlaganju. Posebno imajući u vidu da je vrijeme „staro koliko i čovjek”, naravno i starije može biti, da je planeta s nebom i zvijezdama opće mjesto naših egzistencija i da nema sumnje da su ove činjenice zaokupljale *homo sapiensa* oduvijek. Pošto me je ova tema zaokupljala i kao segment kulturnih utjecaja i međuprožimanja, morala sam uključiti i pretpostavku da su ova pitanja, prognoze vremena, nekad bila bolje postavljena i bila tačnija no što to mi današnji činimo, uz sva tehničko-tehnološka pomagala koja kao tehnička civilizacija imamo. Naime, u pedantnom iskustvenom taloženju znanja, a ona su iznicala na iskustvima svakodnevlja, prognoza vremena je bivala posve lahko pojmljiva, jasna, ugravirana u socijalni genom određene klimatske i usput kulturne zajednice. Sa odmakom od ovih korisnih iskustava, moderne mlade generacije novinara, a daleko češće novinarki ili saradnica³, ne poznajući ništa od kulturnih i tradicijskih znanja i postavki integralnog znanja kao javnog dobra, prognoze vremena objavljuju i pripremaju bez elementarne epistemičke uključenosti u dijahroniju i sinhroniju znanja i iskustva. Danas mi se čini da sretan spoj *tradicije* i dobrih strana *savremenosti* traže integraciju!

Šta to znači na primjeru BiH? To znači da je narod u BiH šesto godina računao vrijeme paralelno po dva kalendara ili dva načina mjerenja vremenskih kao sunčevih i mjesečevih mijena. I računanja vremena kao solarnih, sunčevih mijena. Dvostruko kosmološko kao praktično vrijeme i odnos prema vremenu kao nadasve odgovoran čin prakse i teorije ili iskustva na njoj izniklog, dalo je nebrojene prednosti tome kako se vrijeme prognozira i proračunava na „debelom iskustvu”, koje se potpuno zanemaruje. Zapravo, ovdje komotno možemo koristiti perfekt glagola, ogromna znanja su zanemarena. Zašto? Iz posve *pomodarskih razloga* – jednostavnije je prepisati nečiju vremensku prognozu i uklopiti je u lokalni prostor, iz razloga lijenosti uma – zašto bi se

3 Napisano je pravilo da vremenske prognoze u bh. masmedijima, ako su sačinjene kao prezentacije, obavljaju žene, mlade novinarke, spikerice, često manekenke, pjevačice ili jednostavno voditeljice. To obično biva njihovo prvo masmedijsko javno i radno iskustvo i njihova naivnost, nekompetentnost, jednostavno: nesnalaženje na ekranima su veoma vidljivi. I čim se mlade saradnice izvješte u obavljanju svoga posla, pomjera ih se na neko zahtjevnije radno mjesto, a na ekranu se ukazuje novo, posve nepoznato i neiskusno lice. Ovo je najčešća pojava kod javnih emitera, prednjači Federalna TV, slijede je BHT1 i RTVRS. Kod privatnih kanala ili regionalnih inozemnih mreža u Bosni i Hercegovini, vremenske prognoze se češće daju audio-vizualno bez presenterki, tek sa rotiranjem satelitskih snimaka i objavljivanjem toponima, njihovih temperatura i prezentiranjem naoblake, kiše, snijega ili sunca, uz prepoznatljivi džingl, obično vrlo nekreativne vrste (Al-Jazeera, N1, Sahar TV, Hayat TV, FACE TV, TV1 su samo neki od TV-kanala koji ovo potvrđuju...).

ikakva prethodna kao iskustvena znanja uvažavala, proučavala, upoznivala kad je sve to prošlost. Također, ni moderni trendovi meteorologije kao primijenjene znanosti nisu skloni uvažavati ono što je unutar ove znanosti dijahronijsko utemeljenje postojanja. U svakom slučaju, moderni trend vremenskih prognoza na medijima u BiH je vrlo nestalan, površan, često senzacionalistički. Određeni broj medija, posebno televizija i dnevnih novina istih izdavača, daju senzacionalističke i posve *prijeteće* vremenske prognoze. Poput ovakvih: „Spremajte se. Nevrijeme za vikend. Nema šale sa prolomom oblaka koji nas očekuje”, „Uključen meteo-alarm”, pa da se bira – žuti, narandžasti ili crveni. Zatim, pesimistički i senzacionalistički naslovi i objave tipa „Toplo se obucite, ponesite kišobrane i ostavite nadu” (depo.ba)⁴, zatim „Ne prepustite ništa slučaju, spremite se za nestalne vremenske prilike”. Kao da svakodnevnica nema sama po sebi dovoljno elemenata za opreznost, strah i zebnju kao dominantna svojstva života.

Svako od nas, najprije osobno ja, potom vi koji čitate ovaj tekst, svjedoci smo koliko smo puta „prevareni” vremenskom prognozom. Koliko puta ste ponijeli kišobran na nagovor spikera/spikerice, a sunce sijalo cijeli dan, koliko puta vas je pljusak polio, jer ste poslušali vremensku prognozu o „lijepom i suhom vremenu”. Ali, ima nešto poraznije u posljednjih nekoliko godina u tzv. *neselektiranom senzacionalizmu* vezanom za vremenske prognoze. Senzacionalizam je moguće uočiti kao interventno djelovanje na široke slojeve građana, na ljudske mase izrazima poput „spremite se za nevrijeme koje stiže”, ili „od ponedjeljka olujno nevrijeme, kiša, snijeg na planinama narednih pet dana”, ili „nakon sunčanog vikenda ne radujte se, nema više sunca”, sve u stilu blago apokaliptičnih iskaza, najava ili izjava. S jedne strane, s ciljem zastrašivanja i *obeshrabrivanja javnosti*, a s druge strane kao izraz *infantilizacije javnosti*, ili najmanje s ciljem pretvaranja dnevnog raspoloženja u nelagodu.

Kako smo inače kao civilizacija postali ovisni o medijskim sadržajima, velika većina će prije no što otvori prozor ili vrata da ustanovi kakvo je realno vrijeme napolju, empirijskim ili iskustvenim putem, okom, uhom ili vlastitom kožom, obavijest o vremenu potražiti u nekom od medija, što je naša sve češća, uvećana ovisnička potreba da čujemo preko medija vremensku prognozu i kakvo je napolju jutro. I tako se, prema spikeru/voditelju ili urijetko meteorologu u svojstvu voditelja, spikera i slično i ponašamo – uzimamo

4 Najveći broj ovakvih poruka meteo-naravi pojavljuje se na nekoliko portala u BiH, a najčešće je to portal depo.ba (ovo su dvije objave od 30. i 31. marta/ožujka 2015. godine), koji je inače veoma neselektivno senzacionalan, potom portal klix.ba, kao i oni koji i denotativno i nazivom asociraju na senzacionalizam, poput ekskluziva.ba i slično.

kišobran ili ne, obuvamo čizme ili ne, ogrćemo se kaputom ili ne. Ova vrsta već sad izražene, a u budućnosti svakako prekomjerne ovisnosti, vjerujem da će biti izraženija. I to tim više i tim prije u medijski više razvijenim i više urbaniziranim sredinama. Masmediji će u ovom pogledu postati naš sudbonosniji posvemašnji *makluanovski produžetak našem tijelu i umu* u njegovom elementarnom smislu – kao dodatna koža, dodatno iskustvo, dodatni vid.

Šta je to Takvim?

Barem hiljadu godina u Bosni i Hercegovini postoji znanje, iskustvo lokalnog prirodnog promatranja vremena. Toliko dugo postoje ostaci tragova u kulturi pismenosti i kulturi kamena kao dokumentarni dokazi o lokalnom bosanskom stanovništvu i (paleo)bosanskom jeziku (Povelja Kulina bana Dubrovčanima 1189., Humačka ploča, Ahdnama iz 1456. i stotine takvima /kalendara/ iz osmanskog perioda vlasti, stotine novina iz austrougarskog perioda vlasti, kraljevskojugoslavenske vlasti, eksjugoslavenske vlasti...). Najmanje petsto godina se i po solarnom tipu računanja vremena (i vremenskih prognoza) i po lunarnom (mjesečevom) tipu računanja vremena određuje uspješno početak svakog godišnjeg doba, početak i kraj zime, početak proljeća, pola ljeta, dvije ravnodnevnice... Posve mirno, stabilno i iskustveno utemeljeno, bez filozofije šoka, doktrine straha, infantilije. Kako je zaborav svega starog, kao klasičnog i kao arhe-kulturnog, postao temeljni moderni zahtjev u svijetu masovnih medija i živih ideologija našeg trajanja tako se širi i svekoliko neznanje bilo kojeg ritma prirode u kojoj živimo i čiji smo sastavni dio.⁵ No posvemašnji zaborav i samozaborav nas pretvaraju u puke konzumente najosnovnijih, elementarnih znanja o Prirodi bez koje naprosto ne možemo živjeti. A ako je fragmentirano, izlomljeno i nevješto pretočeno u parcijalne prognoze vremena pratimo, onda ostajemo posve otuđeni od

5 *Hamsini* je termin ili riječ koju je svaka bezmalo osoba u Bosni i Hercegovini znala sve do Drugog svjetskog rata, i označavala je period od 31. januara/siječnja do 30. marta/ožujka svake kalendarske godine, odnoseći se na najvažnijih 50 dana zime, do početka proljeća. Svima je bilo prirodno jasno da u vrijeme hamsina nema šale sa neadekvatnom odjećom, ogrjevom i načinom ishrane svakog člana zajednice, stanovnika Bosne. Pola zime je uvijek padalo kao uostalom i danas što pada u terminu 4. februara/veljače. Potom stižu tri značajna i vrlo u prirodi prepoznatljiva vjesnika proljeća. Mimo visibaba, kukurijeka i podbjela, koji se vide druženjem sa šumom i čulom vida. Jednostavno i šarmantno. Ta tri termina su se zvala i zovu se još uvijek *džemreta*. Prvo *džemre* u zrak nastupa 19. februara/veljače, za sedam dana poslije dolazi drugo *džemre* i pada u vodu, dok treće *džemre* pada nakon još jedne sedmice i pada u zemlju. Označavaju precizno stanje kada Sunce na našoj polutki Zemlje ulazi u sazviježde Ribe. Džemreta uistinu, pratim to godinama, na dan svoga „udaranja“ otopljavaju najprije zrak, potom vodu i na koncu zemlju. Graduirano prema agregatnim stanjima osnovnih pratilaca naših života: zraku – vodi – zemlji.

Prirode, posvemašnje neznalice samih sebe i svijeta u koji smo neminovno uronjeni svakoga svoga dana.

Takvim je naziv za umjesni prirodni kalendar ili sinonim za kvalitetnu orijentaciju u vremenu. Kako kažu znanstvenici, „muslimanski kulturni genije je kroz stoljeća kretanje Sunca i Mjeseca vremenom postavio u vrlo malu i praktičnu spravu označivši jednom većom kazaljkom Sunce a drugom manjom kazaljkom Mjesec koje udruženo tačno pokazuju protok ili širenje Vremena”.⁶ Podsjećanja radi, još je 1202. godine astronom *Nesi Tusi* u prvoj poznatoj ljudskoj opservatoriji u Meragi u današnjem Azerbejdžanu promatrao Kosmos, kretanja nebeskih tijela i nacrtao prvi heliocentrički sistem. Nakon toga, tri stotine godina poslije, njegove je nacрте proučavao našavši ih u kordobljanskoj biblioteci u Endeluzu, u današnjoj Španiji, proslavljeni astronom *Nikola Kopernik*, koji je Tusijeve nacрте prepisao, usavršio i potpisao te se s njima proslavio u obrisima savremene znanosti. U Bosni su još u 15. stoljeću postojali lokalni, varoški ili seoski, mini-takvimi kao kalendari vremena. Mnogi od njih još se čuvaju u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu. Zna se tako da je svaka naseljena čaršija imala svoj takvim. No, tek sa reis-ul-ulemom *Fehimom ef. Spahom* uspostavljen je 1934. godine jedinstveni Takvim za prostor tadašnje Kraljevine Jugoslavije koji je obavezivao svako naseljeno mjesto da se stanovništvo po njemu ravna te su lokalni mini-takvimi prestali izlaziti. Još je tada uspostavljeno trostruko metodološko klatno validnosti izračunatog i prognoziranog vremena: astronomsko viđenje mlađaka, optičko viđenje mlađaka i faktičko viđenje mlađaka. Tek tad, kad bi se sva tri metodološka klatna poklopila, prognoza vremena i računanje lunarnih mjeseci smatralo se validnim. Savremena Islamska zajednica Bosne i Hercegovine je u nedavnim izmjenama svoga Ustava ugradila ovaj stavak u svoju obligaciju kao obavezni član da se računanje vremena uspostavlja kao istraživačko-epistemički zahtjev, što je vrlo korisno.

Termin *Babine huke* ili *Babe* je uobičajeni naziv za drugu sedmicu marta mjeseca u Bosni vijekovima. Otprilike, uz minimalne promjene *Babe* padaju u drugu heftu marta, 10. 3. do 17. 3., kada se obavezno povratu nešto od zimske studeni, hladnoće, padavina i vjetra, i bude nešto hladnije... Niko normalan ne mijenja odjevne predmete jer zna da zima još traje i da se proljeće

6 Ovo je između ostalog kazao akademik *Enes Karić* povodom promocije Bibliografije objavljenih radova u Takvimima Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, u martu 2015. godine uz jubilej 80-godišnjice od izlaska prvog službenog Takvima za prostor tadašnje Kraljevine Jugoslavije, autora *prof. Osmana Lavića*, starijeg bibliotekara Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, 31. 3. 2015.

samo najavilo. Naravno, ovaj ritam i ovo iskustveno i kulturno znanje ne priznaju, jer ga ne znaju samo uobičajene vremenske prognoze razasute po svim medijima. One ova elementarna znanja pretaču u *medijske spektakle*. Tipa: „Čuvajte se novih padavina”, ili „Zima još pokazuje zube”, „Oprez sa novim iznenadnim zahlađenjem”, ili slično. To elementarno neznanje starih znanja uzima danak, mali broj osoba razmišlja o toj činjenici, ili pokušava živjeti staloženo, homeostatično, uravnoteženo i lijepo.

Novi termin iz istog ambijenta je *Goveđa zima*, koja pada svake godine u posljednju heftu aprila, najčešće od 20. 4. do 25. 4. Tada se lokalne medijske vremenske prognoze naročito učine spektakularnim, jer je to već period prije maja, koji se već računa za ljetni mjesec. Tada medijske prognoze vrve od hysterije i senzacionalizma. A iskustvo lokalne kulture dobro zna i prati vijekovima kako Sunce ulazi u sazviježđe Bika i da drukčije ne može biti. Narod zna i kaže da je to posljednji trzaj zime, ali savremene trendi vremenske prognoze ne znaju i stoga se pretvaraju u spektakl.⁷ Lokalna tradicijska kultura također prepoznaje da počev od druge sedmice maja, od 6. 5. na *Jurjev* ili *Đurđevdan* ili na *Rozi Hidra* počinje stopljavanje ili toplota u punom smislu riječi počinje osvajati ovaj prostor, i *de facto* je to narodno znanje o ljetu, čija se prva polovina naziva proljeće i širi se prostranošću sve do 2. augusta i do karakterističnog dana dvojnog naziva *Ilindan – Aliđun*, koji se smatra, i često je tako, najtoplijim danom u godini na balkanskom prostoru, u njegovom središtu Bosni i Hercegovini. Potom, kroz još jednu heftu, počev od 14. 8. biva označena formalna a počesto i suštinska polovina ljeta.

I umjesto da se ova tako lahka, lijepa i provjerena znanja koja su nastajala na stoljetnom iskustvu primjenjuju, zanavljaju, obnavljaju i s radošću i mudrošću prihvataju kao slobodna, kulturna i specifična iskustva, kao izvanredne komparativne prednosti i pozitivni kulturni obrasci znanja sebe i svijeta oko sebe na ovim prostorima, naši meteorolozi, još gore i još češće naši novinari, spikeri, od svake vremenske mijene prave senzaciju. Time svakoga dana doprinose povećanju inače vrlo prisutne *medijske lahkovjernosti* i *površnosti* lokalnog življa, pa stanovišta u kreativnoj ulozi publike kao člana javnog mnijenja postaju ovisna o formama koje su pretjerane i nanovo povećavaju

7 Zanimljivo je da je na ovom stoljetnom prirodnom fenomenu i prepoznavanju samoga fenomena nastala u tradiciji bosanskog naroda jedna krasna sevdalinka pod naslovom meteorološke naravi, „senzacionalističkog karaktera”: *Snijeg pade na behar na voće*, kako bi se i pjesmom i njenom specifičnom elegičnom emocijom potvrdilo bivanje iz prirode da može pasti pokoja pahulja na već probearalo voće, drveće i cvijeće, i da to nije predmet spektakla, već pristojna i prirodna konstatacija koju dobro znamo, vrijedno prepoznamo i s njom umijemo živjeti... No, nakon tri džemreta nema više strašnih mrazeva i mrzlina koje bi dokinulo prirodni, savršeni sklad funkcioniranja i prepoznavanja prirode u svojoj njenoj neponovljivosti, šarolikosti i originalnosti.

svoju lakovjernost i odsustnost iskustvenog stava, koji je uistinu vrijedan i koristan. Umjesto da savremena individua bude originalna, smirena, stalozena i stabilna u svakodnevnom ritmu života, vremenskom prognozom biva sluđena, uznemirena, preplašena i razočarana.

Dvije dnevne i noćne ravnodnevnice padaju u Bosni 22./23. septembra kao *jesenji ekvinocij* i 20./21. marta kao *proljetni ekvinocij*. Dakle, dva puta godišnje padaju Sunčeve zrake na Zemljin ekvator okomito i prouzrokuju ovo stanje iste dužine dana i noći u godini. Tada su dan i noć iste dužine i traju po dvanaest sati. Ovakva minimalna znanja o vremenu svoga podneblja za razvoj zdravog razuma i čistog uma i normalnog života svake osobe u društvu je potrebno obnavljati. Edukativno, prosocijalno kad god je to moguće, te smanjenje senzacionalizma iz naših svakodневnih vremenskih prognoza smatrati strateškom antisocijalnom i štetnom pojavom u našem svakodnevnom medijskom životu. Tako će se doprinostiti općem miru, općem uravnoteženom ritmu trajanja i općoj životnoj pismenosti.

Velika vrijednost poznavanja mjesečevih mijena

Kao što danas gradska djeca, većinom, misle da mlijeko proizvodi fabrika, pošto ga piju iz tetrapaka, a ne da ga prerađuje i daje krava, tako današnje generacije imaju osjećaj da vrijeme „nastaje i nestaje” u meteorološkim stanicama koje rade vremenske prognoze, a ne da je vrijeme rezultat procesa i zakonitosti koje se događaju u Prirodi i čiji smo mi ljudi sastavni dio, poput trave, kamena, drveta, svijeta, ptice, Sunca ili oblaka, svih onih procesa kojima upravlja *Tvorac* i *Ekselencija Svemira* a koji se svi zajedno odvijaju uz sve nijanse razlika „od pamtivijeka”. Slično je i sa spoznajom da je čovjek dio svijeta, ukorijenjen i utemeljen, stabilan i čvrst s „obje noge na zemlji” a nije igračka ili igrač, nije „barbika” bez oslonca i prirodnog utemeljenja, bez samopouzdanja, bez raspoznavanja budućnosti, već je upravo mjesto uvezivanja sa budućnošću koju prima i razumije.⁸

Umjesto takvog stanja, naši su životi ispunjeni jeftinim senzacijama, zlogukim i bezmalo prijetećim porukama čak i u vremenskim prognozama. Široke narodne mase postaju svojevrсни tupoglavi konzumenti poruka, ovisni o TV-u, internetu, android-ekranima, čekajući poruku ili još bizarnije, čekajući boju poruke – kojom bojom je obojena karta Bosne, kao žuti meteoalarm, kao narandžasti meteoalarm ili kao crveni meteoalarm. Tako da kada stanje u

8 Čini se da bi bilo posve uputno i mudro u školama naučavati ove osnovne klasične episteme o pojavama iz iskustva vremena i postojanja, sva brojna kulturna znanja o klimi, vremenu, računanju vremena, smjeni dana i noći, a koji su izrasli na prekrasnom stablu kulturnih i iskustvenih poimanja vremena i prostora, tih veličanstvenih uporišnih tačaka koji ukazuju na Dubinu Postojanja.

Prirodi uistinu bude alarmantno, neće se moći pojmiti da je tako, od otupjelosti čula mase recipijenata u prethodnim, navedenim senzacionalističkim načinima prezentiranja tako elementarnih, a tako važnih poruka – kakvo nas vrijeme očekuje danas ili sutra... Šta također reći za period tradicionalno poznat kao period *zemherija*, koje, rekosmo već, padaju u posljednju sedmicu ili heftu decembra i završavaju sa 30. januarom. Označavaju najhladniji zimski period u Bosni, što je toliko logično, zorno, tih četrdesetak najhladnijih dana u jednoj godini su upravo posljednja ili eventualno pretposljednja hefta decembra i cijeli januar. To je istovremeno i period najkraćih dana, a najdužih noći u jednoj godini dana i s tim svako normalan računa. Bilo da tada planira raditi velike projekte, preuzimati teže obaveze ili putovati. Naime, sve što bi se moglo planirati unaprijed treba podvesti pod ove elementarne kontekstualne poruke vezane za prognoze vremena i znanja stanja vremena. Lokalne vremenske prognoze otprilike glase: „Spremite se za nečuvene minuse”, ili: „Oko Nove godine najniže temperature u posljednjih nekoliko godina”, ili neko tome slično dramatično medijsko prezentiranje najnormalnije prirodne pojave sa ovih prostora.

Nakon *zemherija* su na našem zavičajnom prostoru prisutni još i *erbeini*, koji predstavljaju četrdeset dana zime brojeći ih od zimskog solsticija. Tako jednostavnog događaja koji utječe na vremenske prilike, pa i vremenske prognoze.

Šta tek reći o nemanju znanja, a prevelikoj važnosti tzv. *Mjesečevih mijena*? Mjesec je Zemljin satelit koji postoji zato baš da bi se rotirao oko nje, mijenjao svoje putanje svake dvije sedmice i da bi diktirao najvažnije vremenske radnje važne za Zemlju, Nebesa, Sunce, ljude, biljke, životnje, mora, stijene i minerale. Pun Mjesec nastupa onog trenutka kad Mjesec, kružeći oko Zemlje, dosegne središte njene sjene i kada ga Sunčeva svjetlost ne može osvjetliti ni u najmanjoj njegovoj veličini, da bi mogao biti vidljiv makar kao najtanji srp. To je tzv. nulta minuta i taj tren se naziva *mijena Mjeseca*. Od tog momenta pa nadalje, po astronomskom proračunu, svaki slijedeći moment je vrijeme novog stanja Mjeseca po tzv. hidžretskom ili lunarnom kalendaru. Mjesec je za Zemlju i ljude, pa tako i za nas ovdje živuće, prevažan – naime, prema ovim mijenama se odvija ritam disanja, ritam otkucaja srca, ritam plime i oseke, ritam dana i noći, ritam mjesečnica ili menstrualnih ciklusa kod svih fertilnih žena i ženkih sisara iz životinjskog svijeta, mijena Mjeseca pored Sunčeve rotacije određuje dužinu dana i noći, period trudnoće, vrijeme sjetve, žetve, klijanja bilja i sjemenki, vrijeme svih važnijih pčelinjih aktivnosti, periode oprašivanja biljaka, cvjetova i behara,

Mjesečeva mijena utječe na ritam kruženja vode u prirodi, određuje količinu vode u svim vlažnim organizmima, čak i u čovjeku, i niz drugih prirodnih i iznimno važnih procesa u Prirodi i Čovjeku. Nevjerovatno je onda koliko se malo ili nimalo pažnje posvećuje svim tim činovima, događajima u našim meteoroprognozama svakoga dana. Što je više ovih prognoza to su plića i senzacionalnija stvarna znanja o njima. Naime, trajna, općenita znanja, postaju sve dalja, manje postojeća, manje ponavljana i rjeđe znavljana znanja. A upravo su vremenske prognoze kao servisne i svakodnevne informacije beskrajno pogodne za očuvanje ovih iskustvenih znanja i poruka. U tom procesu istinsko neznanje je jedino stvarno. Naime, ta bitna znanja su posve odbačena, zaboravljena, omalovažena kao da i ne postoje. I kao da vrijeme i priroda odnekud iz senzacijskih izvora, iznebuha i nikad prije i nikad tako ne nastaju. Zamjenjuju se senzacionalizmom, prepadanjem, zastrašivanjem, za proširenje uobičajene *medijske nelagode* koju prenose na masovnu publiku.

A upravo je sva ova raznovrsna oblast sfera *javnog dobra*, a tako se već poodavno ne prepoznaje astronomija kao nauka, tačno toliko koliko je u ne tako davnoj prošlosti predstavljala vodeća nauka, kosmologija, astronomija, toliko je danas nestala i kao minimalna aplikativna naznaka pojedinačnih ili zbirnih informacija o svijetu koji nas okružuje. Na njenom mjestu, ili na njihovim mjestima su izrasle senzacije, gatanja, promocija sujevjerja, horoskopa kao sindroma zavodjenja i zaglupljivanja najšireg tipa.

Faze mjeseca su veoma važne bolesnicima i bolestima. A to su toliko bitne i upotrebljive činjenice. Počev od obične spoznaje da je za vrijeme punog Mjeseca važno piti vodu, a malo ili nimalo jesti, štaviše: postiti, što donosi redovitom aplikacijom neizmjernu i jednostavnu pomoć ozdravljenjima.⁹

9 Nije teško naučiti da je, npr., ove godine 12 punih Mjeseca: 5. januara/siječnja, 3. februara/veljače, 3. marta/ožujka, 4. aprila/travnja, 4. maja/svibnja, 2. juna/lipnja, 2. jula/srpnja, 31. augusta/kolovoza, 29. septembra/rujna, 27. oktobra/listopada, 25. novembra/prosinca i 25. decembra/studenog. Svako pametan ili bar razuman ili još bolje reći svako mudar u te dane može planirati radne ili neradne obaveze, mogao bi izbjegavati teže obaveze, konferencije, okrugle stolove, naporna istraživanja, putovanja, operacije, ako ih već može predvidjeti, jer je period punog Mjeseca zahtjevan period. Mnogo je lakši za rad i počinjanje radnih i inih obaveza period mladaka, ili mladog Mjeseca, npr. za šišanje kose, sadnju, obrezivanje voća, za teže akcije, i on je također svodiv na 12 termina u 2015. godini. Mladaci padaju: 20. januara/siječnja, 18. februara/veljače, 20. marta/ožujka, 18. aprila/travnja, 18. maja/svibnja, 16. juna/lipnja, 16. jula/srpnja, 14. augusta/kolovoza, 13. septembra/rujna, 13. oktobra/listopada, 11. novembra/prosinca i 11. decembra/studenoga. Zar samo ovo jednostavno podsjećanje na važne datume Mjesečevog ciklusa ne bi bilo pažnje vrijedno kao tradicijsko, korisno, kulturno znanje svakoga od nas?

Umjesto zaključka

Uzrok tjeskobe je uvijek u suprotstavljanju Prirodi i zakonitostima prirodnim datim od Boga, veli jedan klasični mistički mislilac (*Muhjiddin Ibni Arebi*), tako da je prihvativši ovo njegovo ispravno stajalište moguće utvrditi kako je ljudsko suprotstavljanje naše moderne civilizacije dubinskim i holističkim poimanjima vremena/Vremena, pa i kroz prognoze vremena i meteorološke zakonitosti kao univerzalno date, rezultiralo ne samo tjeskobom u ljudima već i kolosalnim neznanjem, duševnim tjeskobama i tjelesnim bolestima i neprihvatanjem tako jednostavnih i tako logičnih prirodnih zakona. U kojima nema promjena, jer su vječito takvi. Vrh ledenog brijega ovih naših primordijalnih neznanja ocrtan je jako zorno u sve brojnijim vremenskim prognozama u masmedijima u Bosni! Na kraju, da završim sa *Konfučijevim* mudrim principom iz njegovih Razgovora (VII, 1): „Nisam stvorila ništa novo, samo sam prenijela učenje naših starih”.

MEDIA LITERACY OF ADULTS IN THE FUNCTION OF LIFELONG LEARNING: THE BAD SIDES OF THE WEATHER FORECAST

- Abstract -

In our era, the epoch of the mass media, the simplest and the most complex knowledge and experience is being increasingly presented or jointly shaped by young journalists, junior editors or relatively young media owners. The state of youth generally corresponds with more insufficiently articulated bright and classic, literary and timeless knowledge. Furthermore, the state of youth, which dominates the mass media scene in our environment, does not have enough field of experience as important guideline of a good professionalism. In theory, good information is a result of three journalist's experience: the experience of a specific message (event), the earlier experience and pervious level of education. Now, how to compensate the leak of one of those elements on everyday basis? I am going to analyse a very simple, generally known and very important example in the „world of life” – the matter of „weather forecast” or „weather information”. It is becoming important yet even more sensational. For media credibility, even regarding this information, the classic

and background knowledge is exceedingly important in addition to modern views „through telescopes-satellites”.

Keywords: weather forecast, media literacy, takvim/Islamic calendar, phases of the moon, sense of nature.

Literatura

- Debray, Regis (2000.), *Uvod u mediologiju*, Clio, Beograd.
- Eriksen, Thomas Hylland (2002.), *Paranoja globalizacije*, Izdavačka kuća Sejtarija, Sarajevo.
- Ibni Arebi, Muhjuddin (2005.), *Mekkanska otkrovenja*, tekija Čeljigovići, Sarajevo.
- Kečo-Isaković, Emina (2006.), *Izazovi mas-medija*, Sarajevo.
- Kellner, Douglas (2004.), *Medias Culture (Medijska kultura)*, Clio, Beograd.
- Lavić, Osman (2015.), *Bibliografija Takvima*, povodom 80 godina izlaženja, Sarajevo 2015.
- Liber Scale Mahometi (2007.), *Noćno putovanje Poslanika Muhammeda*, V.B.Z., Zagreb, prijevod s latinskog Sinan Gudžević.
- Potter, W. James (2011.), *Media Literacy (Medijska pismenost)*, Multimedia, Clio, Beograd.
- Takvim za (2015.) godinu, izdavač Udruženje Ilmije IZBiH, El Kalem.
- Takvim za (2014.) godinu, izdavač Udruženje Ilmije IZBiH, El Kalem.
- Takvim za (2013.) godinu, izdavač Udruženje Ilmije IZBiH, El Kalem.
- Takvim za (2012.) godinu, izdavač Udruženje Ilmije IZBiH, El Kalem.